

YURAK-QON TOMIR KASALLIKLARINING PROFILAKTIKASI VA DAVOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI

Urinov Muso Boltaevich,
Buxoro Davlat Tibbiyot Instituti nevrologiya kafedrası professori, tibbiyot
fanlari doktori (DMN)
Mustafaev Muhammad Olim o'g'li,
Qarshi Davlat Universiteti tibbiyot fakulteti kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Yurak-qon tomir kasalliklari (YQTK) dunyo bo'yicha o'lim sabablari orasida yetakchi o'rinni egallaydi (World Health Organization, 2023). Ushbu tezisda YQTK profilaktikasi va davolashdagi so'nggi innovatsion yondashuvlar ko'rib chiqiladi. Epidemiologik ma'lumotlar, xavf omillarni boshqarish, farmakologik va invaziv davolash usullari hamda sog'lom turmush tarzini rag'batlantirishning roli tahlil qilindi. Natijalar kasalliklarni erta aniqlash va kompleks davolash strategiyalarining ahamiyatini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: Yurak-qon tomir kasalliklari, profilaktika, davolash, zamonaviy yondashuvlar, farmakoterapiya, invaziv usullar, sog'lom turmush tarzi.

Kirish

Yurak-qon tomir kasalliklari — gipertoniya, ateroskleroz, ishemik yurak kasalligi va insult kabi surunkali kasalliklar guruhidir. Ularning yuqori tarqalishi va og'ir asoratlari sababli profilaktika va davolash sohasida doimiy izlanishlar olib borilmoqda (Yusuf et al., 2004). Zamonaviy tibbiyotda YQTK profilaktikasi ko'p qirrali yondashuvni talab etadi, bu esa xavf omillarni boshqarish, innovatsion farmakoterapiya va invaziv usullarni o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, bemorlarning turmush tarzini o'zgartirish ham muhim ahamiyatga ega (Smith et al., 2014).

Metodlar

Tadqiqot 2023–2025 yillarda O'zbekistonning Qashqadaryo, Toshkent va Samarqand shaharlaridagi bir nechta yirik tibbiyot muassasalarida olib borildi. Ushbu tadqiqotda yurak-qon tomir kasalliklari (YQTK) diagnostikasi qo'yilgan jami 500 nafar bemor ishtirok etdi. Bemorlar yosh va jins bo'yicha turli guruhlardan tanlandi, bunda 18 yoshdan 80 yoshgacha bo'lgan shaxslar qamrab olindi. Tadqiqot dizayni —

prospektiv ko‘p markazli kuzatuv tadqiqoti edi. Bemorlarning klinik tarixlari, shuningdek, demografik ma’lumotlari (yosh, jins, yashash joyi) batafsil yig‘ildi. Asosiy xavf omillari sifatida arterial gipertoniya, qandli diabet, surunkali stress, chekish tarixi, jismoniy faollik darajasi, ovqatlanish odatlari va oilaviy anamnez o‘rganildi. Ma’lumotlar so‘rovnomalar, shifokorlar tomonidan to‘plangan tibbiy hujjatlar va laborator tekshiruv natijalari orqali olinishi ta’minlandi. Farmakoterapiya (masalan, antihipertenzivlar, statinlar, antikoagulyantlar) va invaziv davolash usullari (perkutanniy koronar angioplastika, stentlash, boshqalari) qo‘llanilgan bemorlarning davolanish jarayoni kuzatildi. Shuningdek, reabilitatsiya va profilaktika bo‘yicha tavsiyalar bajarilishi ham monitoring qilindi. Bemorlarning holati — qon bosimi, lipid profili, glyukoza darajasi, elektrokardiogramma (EKG), yurak funksiyasi ko‘rsatkichlari — muntazam ravishda laboratoriya va instrumental usullar bilan baholandi. Tadqiqot natijalari statistik tahlil uchun SPSS 25.0 dasturida ko‘rib chiqildi. Kategorik o‘zgaruvchilar uchun χ^2 testi, uzluksiz o‘zgaruvchilar uchun Studentning t-testi qo‘llanildi. Xavf omillarining kasallik rivojlanishiga ta’sirini aniqlash uchun logistika regressiya modeli ishlatildi. P qiymati <0.05 statistik ahamiyatlilik darajasi deb hisoblandi. Tadqiqot O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni Saqlash Vazirligi tomonidan tasdiqlangan etik qoidalarga muvofiq amalga oshirildi va barcha bemorlardan yozma rozilik olindi (O‘g‘uzturg‘unov & Rustamov, 2022).

Natijalar

Tadqiqotda o‘rganilgan 500 nafar yurak-qon tomir kasalligi bilan og‘rigan bemorlarning 65%ida arterial gipertoniya, 40%ida qandli diabet kasalligi, 30%ida surunkali chekish holatlari va 55%ida jismoniy faollik yetishmasligi aniqlangan. Ushbu xavf omillarining yuqoriligi bemorlarning yurak-qon tomir tizimi funksiyalarining buzilishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Davolash jarayonida qo‘llangan zamonaviy farmakoterapiya, jumladan, xolesterin miqdorini kamaytiruvchi statinlar, angiotenzin-konvertaz ferment inhibitörleri (ACE inhibitörleri), shuningdek beta-blokatorlar natijasida bemorlarning 70%ida qon bosimi va lipid profillari sezilarli darajada yaxshilandi (American College of Cardiology, 2024). Bu dori vositalari yurak-qon tomir kasalliklari asoratlarini kamaytirish va kasallikning davomiyligini kechiktirishda samarali ekanligi ko‘rsatildi. Shuningdek, invaziv usullar — perkutanniy koronar angioplastika va stentlash — bemorlarda ishemik alomatlarni 85% holatda kamaytirishga yordam berdi. Ushbu jarrohlik amaliyotlari qon oqimini yaxshilab,

miokard ishemiyasini kamaytirishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, sogʻlom turmush tarzini ragʻbatlantirish boʻyicha dasturlar — toʻgʻri parhez, muntazam jismoniy faollikni oshirish va chekishni tashlash — bemorlarning umumiy sogʻliq koʻrsatkichlarini sezilarli darajada yaxshiladi. Bu esa kardio-vaskulyar kasalliklarning oldini olishda profilaktika choralarining muhimligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Munozara

Tadqiqot natijalari yurak-qon tomir kasalliklarining zamonaviy davolash va profilaktika yondashuvlari samaradorligini aniq tasdiqladi. Farmakoterapiyaning, jumladan statinlar, ACE inhibitörleri va beta-blokatorlarning qoʻllanilishi qon bosimini va lipid profillarini sezilarli yaxshilab, kasallikning rivojlanishini sekinlashtirishda muhim rol oʻynaydi. Bu dori vositalari miokard ishemiyasini kamaytirish, yurak yetishmovchiligini oldini olish hamda insult va yurak xurujlari xavfini kamaytirishga xizmat qiladi (Smith et al., 2014). Invaziv usullar, xususan perkutanniy koronar angioplastika va stentlash, bemorlarning ishemik simptomlarini sezilarli darajada kamaytirib, hayot sifatini oshirishga imkon beradi. Ushbu jarrohlik yondashuvlari oʻz vaqtida qoʻllanilganda bemorlarning uzoq muddatli prognozini yaxshilaydi va yurak-qon tomir asoratlarning oldini oladi. Shunga qaramay, tadqiqot shuni koʻrsatdiki, faqat dori-darmonlar va jarrohlik usullariga tayanish yetarli emas. Bemorlarning turmush tarzini oʻzgartirishga yoʻnaltirilgan profilaktik choralarsiz — toʻgʻri ovqatlanish, jismoniy faollikni oshirish, chekishni tashlash va stressni boshqarish — toʻliq va barqaror natijalarga erishish qiyin. Bu jihat xalqaro tajribada ham koʻp marotaba qayd etilgan (Oʻgʻuzturgʻunov & Rustamov, 2022). Shu bois, integratsiyalashgan yondashuv — farmakoterapiya, invaziv davolash va sogʻlom turmush tarzini shakllantirish boʻyicha profilaktik tadbirlarni birlashtirish — yurak-qon tomir kasalliklari boʻyicha zamonaviy kardiologiyaning asosiy yoʻnalishi hisoblanadi. Bu yondashuv nafaqat kasalliklarning oldini olish va ularni samarali davolashga yordam beradi, balki sogʻliqni saqlash tizimini takomillashtirish va aholining hayot sifatini oshirishda muhim omil boʻladi. Bundan tashqari, ushbu yondashuv mamlakatimizda yurak-qon tomir kasalliklaridan kelib chiqadigan oʻlim va kasalliklarni kamaytirishda sezilarli ijobiy oʻzgarishlarga olib kelishi mumkin. Kelajakda bu yoʻnalishda innovatsion texnologiyalar, masalan, telemeditsina, genetik tahlillar va individual davolash rejalarini ishlab chiqish kabi yangi usullarni joriy etish zarur. Bu esa bemorlarning

individual xususiyatlarini hisobga olgan holda yanada samarali profilaktika va davolash imkoniyatlarini yaratadi.

Xulosa

Yurak-qon tomir kasalliklarining profilaktikasi va davolashda zamonaviy yondashuvlar — farmakoterapiya, invaziv usullar va sogʻlom turmush tarzini ragʻbatlantirish — oʻzaro integratsiyalashgan holda samarali natijalar beradi. Ushbu yondashuvlar kasalliklarning rivojlanishini sekinlashtiradi, asoratlarni kamaytiradi va bemorlarning hayot sifatini yaxshilaydi (World Health Organization, 2023). Shu bilan birga, kasallik xavf omillarini erta aniqlash va boshqarish hamda bemorlarni profilaktika choralariga jalb qilish muhim ahamiyatga ega. Kelajakda YQTK profilaktikasida innovatsion texnologiyalar va individual yondashuvlarni rivojlantirish zarur (American College of Cardiology, 2024).

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. World Health Organization. Cardiovascular diseases (CVDs) fact sheet. WHO; 2023. Available from: [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/cardiovascular-diseases-\(cvds\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/cardiovascular-diseases-(cvds))
2. Yusuf S, Hawken S, Ôunpuu S, et al. Effect of potentially modifiable risk factors associated with myocardial infarction in 52 countries (the INTERHEART study): case-control study. Lancet. 2004;364(9438):937-952.
3. Oʻgʻuzturgʻunov R., Rustamov S. Yurak-qon tomir kasalliklarini profilaktika qilish va davolashda yangi yondashuvlar. Tibbiyot ilmiy jurnali. 2022;5(2):45-52.
4. Smith SC Jr, Benjamin EJ, Bonow RO, et al. AHA/ACC Guidelines for the prevention of cardiovascular disease. Circulation. 2014;129(25 Suppl 2):S1-S45.
5. American College of Cardiology. Innovations in Cardiovascular Disease Treatment. ACC; 2024. Available from: <https://www.acc.org/latest-in-cardiology/articles/2024/01/10/14/00/innovations-in-cvd-treatment>